

SAVAŞIN EVRENSEL İLKELERİ

Savaşın evrensel ilkeleri başlığını verdiğimiz bu çalışmada Kur'an'dan hareketle konu genel çerçevede ele alınmıştır. Bu mütevazı çalışma ortaya çıkarmıştır ki söz konusu ilkelere göre hareket eden mü'minler eliyle savaş bile insanlığa katma değer sağlayan bir yapıya dönüşmüştür.

Giriş

İnsanların fitratında yer alan birbirinin yerine geçme dürtüsü çoğu zaman kuralları hiçe sayma şeklinde tezahür eder. Aile bireyleri arasında bile küskünlüklere sebebiyet veren bu hırs zaman zaman toplumları da birbirine düşürür. Başkasının haklarını kısıtlama hatta hayat hakkından bile mahrum etme çabaları insanlık tarihi boyunca sürtüşmeleri ve nihayetinde de savaşları hep beslemiştir. Bir toplum, ne kadar iyi bir istikamet üzere olursa olsun, haklı gerekçelerle başkalarıyla savaşmak zorunda kalır. Bu, insanoğluna ev sahipliği yaptığı günden beri yeryüzünün değişmez döngüsüdür. Sürtüşmenin ve savaşın olmadığı bir dünya hayali, hiçbir zaman gerçekleşmeyeceği için savaşa her an hazırlıklı olmak, geri dönüşü olmadığı da hakkıyla bu görevi icra etmek Müslümanların en temel sorumluluklarından biridir.

İnsanların hoşuna gitmese de hayatın bir gerçeği olan savaş, kimi zaman daha büyük olumsuzlukların önünü kesmek, kimi zaman da beklenmedik fırsatlar yaratması sebebiyle olsa gerek müminlere farz kılınmıştır. Konuyla ilgili olarak Yüce Allah şöyle buyurur:

“Savaş, hoşunuza gitmediği halde size, görev olarak yazıldı. Hoşunuza gitmeyen bir şey, sizin iyiliğinize olabilir. Hoşunuza giden bir şey de sizin için kötü olabilir. Bunları bilen Allah'tır, siz bilmezsiniz.” (Bakara 2/216)

Her şeye bir ölçü koyan Yüce yaratıcı, hazırlık aşamasından icrasına, ganimet paylaşımından ele geçirilen esirlere muameleye dek savaşın da evrensel ilkelerini belirlemiştir. Bu yazıda, ayetlerden hareketle söz konusu ilkelere temas edilecektir.

Savaş Niçin Var?

Savaş, herkes için istenmeyen bir durumdur. Kimse işini, ailesini, kurulu düzenini bırakıp hayatını tehlikeye atmaya hevesli değildir. Ancak bir şeyden hoşlanmıyor oluşumuz onun yanlış olduğu anlamına gelmez. Bazı hastalıkların tedavisinin son derece meşakkatli ve acı verici olmasına rağmen tedaviye yanlış diyemeyeceğimiz gibi.

İslam fitrat dinidir.¹ Her zaman barışın hâkim olmasını, hiçbir zaman savaş olmamasını beklemek fitrata, yani tabiatın gerçeklerine aykırıdır. Kur'an da savaş gerçeğini ayetlerinde konu edinmiş, bu hususta

¹ Bkz: Rum 30/30.

mü'minlere yol göstermiştir. Savaş karşıtlığı üzerinden İslam'ı eleştirmek, esasında tabiatın değişmez kanunlarını eleştirmek gibidir. Ne var ki bu eleştirilerde "İslam'ın barış dini" olması sloganı ile ayetlerin savaşı emretmesi arasındaki çelişkinin rolü büyüktür. Aslında Kur'an temelli olmayan sloganlar üretmenin İslam'a zarar verebileceğinin örneklerinden biridir bu. Burada suç Kur'an'ın değil, insanlarındır.

Savaş şartlarının ortaya çıktığı dönemlerde İslam tam bir savaş dini, Kur'an tam bir savaş kitabıdır! Kur'an, mü'minleri savaşa teşvik eder, onlara savaşta başarılı olmanın yollarını gösterir, savaş konusunda tereddütte bırakacak bir beyanda bulunmaz. Bir ayet şöyledir:

كَيْبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ وَعَسَى أَن تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَى أَن تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

"Savaş, hoşunuza gitmediği halde size görev olarak yazıldı. Hoşunuza gitmeyen bir şey, sizin iyiliğinize olabilir. Hoşunuza giden bir şey de sizin için kötü olabilir. Bunları bilen Allah'tır, siz bilmezsiniz." (Bakara 2/216).

Barışın gündeme geldiği zamanlarda İslam tam bir barış dini, Kur'an da tam bir barış kitabıdır. Kur'an, mü'minleri barışa teşvik eder, barışın kalıcı olabilmesinin yollarını gösterir. Bununla ilgili bir ayet de şöyledir:

وَإِن جَنَحُوا لِلسَّلَامِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ. وَإِن يُرِيدُوا أَن يَخْدَعُوكَ فَإِنَّ حَسْبَكَ اللَّهُ هُوَ الَّذِي أُتِدَّكَ بِنَضْرِهِ وَبِالْمُؤْمِنِينَ

"Eğer barışa yanaşırlarsa sen de barıştan yana ol ve Allah'a güvenip dayan. Her şeyi dinleyen ve bilen O'dur. Sana oyun kurmak isterlerse Allah sana yeter. Seni yardımıyla ve mü'minlerle destekleyen O'dur." (Enfal 8/61-62).

Kur'an'a göre savaş, yeryüzünde huzur ve düzenin sağlanması, insan hayatının korunması ve adaletin temini için olmazsa olmaz bir şeydir. Savaş olmasa yeryüzünde korku, şiddet ve adaletsizlik egemen olurdu. Yüce Allah şöyle buyuruyor:

وَلَوْلَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَّفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ

"Allah insanların bir kısmıyla diğerlerini engellemese, tabii düzen bozulurdu. İkramı herkesi kapsayan Allah'tır." (Bakara 2/251).

Hak uğruna Allah yolunda savaşa girip zorbaları engellemeye çalışanlar olmasa insan özgürlüğü ortadan kalkar, gücün baskısı insanları köle haline getirirdi. Yeryüzünde insanlar inançlarını bile yaşayamazdı. Bu gerçeği ifade eden ayet şöyledir:

وَلَوْلَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَّهُدِمَتِ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذَكَّرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَن يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ

"Eğer Allah, insanların bir kısmıyla diğerlerini engellemese, tapınaklar, kiliseler, havralar ve içinde Allah'ın adı çokça anılan mescitler yerle bir edilirdi. Allah, kendisine yardım edenlere elbette yardım"

eder. Allah güçlüdür, her işin üstesinden gelir.” (Hac 22/40).

Kur'an savaşı emreder; çünkü savaşılmadığı takdirde ortaya çıkacak sonuçlar daha yıkıcı olacaktır.

فَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا تُكَلِّفُ إِلَّا نَفْسَكَ وَحَرِضِ الْمُؤْمِنِينَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَكُفَّ بَأْسَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَاللَّهُ أَشَدُّ بَأْسًا وَأَشَدُّ تَنْكِيلًا

“Allah yolunda savaşa gir; sen sadece kendinden sorumlusun. Müminleri de (savaşa) özendir ki Allah, o kâfirlerin baskınına önlesin. Allah'ın baskını daha güçlü, cezası daha ağırdır.” (Nisâ 4/84).

Savaş esnasında savaşçı takımı çarpışır, ölür veya yaralanır. Ancak bir baskın anında sivil insanlar, kadınlar ve çocuklar da şiddete maruz kalabilir, hatta katledilebilirler. Dolayısıyla savaşa girmek gerektiği anda savaştan kaçmak, sonrasında çok daha büyük acılara yol açabilir.

Kur'an'a göre savaşın temel amacı fesadı ortadan kaldırmak ve fesat ortamını ıslah etmektir. Yüce Allah şöyle buyuruyor:

وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَبْغِيَ إِلَى اللَّهِ فَإِنَّ فَاتَهُ فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ

“Müminlerden iki topluluk, birbirleriyle vuruşursa aralarını bulun. Biri diğerine saldırırsa Allah'ın emrine uyuncaya kadar saldırgan tarafla savaşın. Onlar Allah'ın emrine dönerse dengeli bir şekilde aralarını bulun ve adaletli davranın. Allah hakka uygun (adil) davrananları sever.” (Hucurat 49/8).

Tam bu noktada dikkat çekmek istediğimiz bir diğer husus, İslam'da savaşın temel amacının insan öldürmek değil, insanı yaşatmak olduğudur. Savaşlarda tıpkı sizin gibi eli silahlı savaşçıları öldürsünüz, ancak bilirsiniz ki savaşmadığınız takdirde silahsız masumların da hayatı tehlikeye girecektir. Kur'an'a göre insan hayatı, korunması gereken

“dokunulmaz/haram”² bir şeydir. O derece ki Yüce Allah, birkaç masum insanın hayatının tehlikeye girmesi için koca bir fethi bile ertelemiştir:

هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدْيِ مَعَكُوفًا أَنْ يَبْلُغَ مَجَلَّهُمْ أَوْلَا رِجَالٍ مُؤْمِنُونَ وَنِسَاءً مُؤْمِنَاتٍ لَمْ تَعْلَمُوهُنَّ أَنْ تَطَّوَّهُمْ فُنْصِيبِكُمْ مِنْهُمْ مَعْزَةٌ بِغَيْرِ عِلْمٍ يُذْجِلُ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا

“Ayetleri görmezlikten gelenler de onlar; sizin Mes-cid-i Haram'a girmenize, bekletilen kurbanların varacağı yere ulaşmasına engel olanlar da onlardır. Onların arasındaki tanımadığımız mümin erkekler ile mümin kadınları bilmeden çığneme ve ondan dolayı üzüntü çekme ihtimaliniz olmasaydı (Mekke'yi fet-hederdiniz). Ama Allah, doğru tercihte bulunanları ikramı ile kuşatmak için böyle yaptı. Eğer ayrılmış olsalardı onlardan kendini doğrulara kapatanları acıklı bir azaba çarptırırdı.” (Fetih 48/25).

2 Bkz: Furkan 25/68.

Sonuç olarak Kur'an'a göre savaş hayatın bir gerçeğidir. Zira kendini savunmak, masum insanlara acı çektirenleri engellemek, huzuru ve insanların can güvenliğini tehlikeye atanlara dur demek fitratın bir gereğidir. İslam da fitrat dini olduğu için gerekli şartlarda savaşmayı farz kılmıştır.

Savaşın Meşru Sebepleri

Rabbimiz dünya hayatında bizleri ağır bir imtihandan geçireceğini bildirmektedir:

وَلْتَبْلُوْنَكُمْ بَشِيْرًا مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالشَّمْرَاتِ
وَبَشِيْرِ الضَّالِّينَ

“Mallarınızdan, canlarınızdan ve ürünlerinizden eksilterek, sizi biraz korku ve biraz açlıkla yıpratıcı bir imtihandan geçireceğiz, bundan kaçış olmaz. Sen sabırlı davrananlara müjde ver.” (Bakara 2/155)

Can, mal ve korku ile sınanacağımız bu imtihandan başarı ile çıkmanın tek yolu Rabbimizin sabır dediği, şartlar ne olursa olsun daima doğruları yaparak gösterilen aktif dirençtir. Bu esnada ortaya çıkan olumsuz şartlarla Allah'ın emrettiği şekilde mücadele etme eylemine de cihad denilmektedir. İşte savaş da bu olumsuzluklarla mücadelenin yani cihadın yöntemlerinden biridir. Hatta içinde savaşın da olduğu cihad, Rabbimiz tarafından karşılığında başışlanma ve hem dünya hem de ahiret hayatında kazandıracak bir ticaretin konusu yapılmış, bu ticarettten elde edilen kâr da “büyük başarı” olarak adlandırılmıştır:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ
مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ تَأْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ يَعْمُرُوا لَكُمْ دُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ
جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتٍ عَدْنٍ ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ
وَأُخْرَىٰ تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِيرٌ الْمُؤْمِنِينَ

“Ey inanıp güvenenler! Acıklı azaptan kurtaracak bir ticareti size göstereyim mi? O ticaret, Allah'a ve elçisine tam güvenmeniz, Allah yolunda mallarınızı ve canlarınızı ortaya koyarak mücadele (cihad) etmenizdir. Bilseniz sizin için hayırlı olan budur. Bunlara karşılık Allah, günahlarınızı bağışlayacak ve sizi içinden ırmaklar akan bahçelere, güzel konaklara yerleştirecektir. Büyük başarı işte budur. Hoşunuza gidecek bir başarı da dünyada olacaktır: Allah'ın yardımı ve yakın zamanda bir fetih. İnanıp güvenenleri bunlarla müjdele.” (Saff 61/10-13)

Bu ticarete taraflardan biri müminler yani Allah'a güvenenlerken, diğeri Allah'tır. Üstelik böylesi bir ticaret için Tevrat ve İncil'de de söz verilmiştir:

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَىٰ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُغَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعَدَا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِ
مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

“Allah, inanıp güvenenlerin kendilerini ve mallarını Cennete karşılık satın almıştır. Allah yolunda çarpışılar; öldürürler ve ölürler. Bu Allah'ın Tevrat'ta, İncil'de ve Kur'an'da verdiği gerçek sözdür. Sözü Allah'tan daha iyi tutan kimdir? Öyleyse yaptığınız bu satıştan dolayı sevinin. Bu, büyük bir kurtuluştur.” (Tevbe 9/111)

Çağımızda pompalanmaya çalışılan gerçek dışı, hayal ürünü, temelsiz ve duygusal söylemlerin aksine dünya hayatında daima barışın hâkim olması mümkün değildir. İnsan, menfaatine düşkün ve dünya hayatını ahirete tercih eden bir varlık olduğundan menfaat çatışmalarının yaşanması kaçınılmazdır. Ayrıca her türlü kötülüğün yapılabileceği, her çeşit suçun işlenebileceği tek yer dünyadır. Ahirette insana böyle bir özgürlük tanınmayacaktır. Kısacası savaş her dönemde insanlığın gündeminde olmuş ve olmaya da devam edecektir. İşte bu sebeplerden dolayı hayatın bir parçası olan savaşı gerekli kılan şartlar da Rabbimiz tarafından Kur'an'da belirtilmiştir. Hatta bu şartlar oluştuğunda savaşmak Allah'ın açık bir emri, yani farzdır. O şöyle buyurmuştur:

وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

“Allah yolunda, sizinle savaşanlarla savaşın ve haksız saldırı yapmayın. Allah, haksız saldırı yapanları sevmez.” (Bakara 2/190)

Kur'an'da savaşı gerekli ve hatta zorunlu kılan durumlar dört başlık altında toplanabilir:

a. Üç Kırmızı Çizginin İhlali

Kur'an'da savaşı gerektirecek olan üç önemli ihlal Mümtahine Suresi'nde sıralanmıştır. Bunlar zaten, insanlık tarihi boyunca herkes tarafından bilinen ve kabul edilen evrensel hak ihlalleridir. İlgili ayetler şöyledir:

لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ أَنْ تَوَلَّوهُمْ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

“Allah, dininizden dolayı sizi öldürmeye kalkışmış ve sizi yaşadığınız yerlerden çıkarmamış kimselelere iyilik etmenizi ve değer vermenizi yasaklamaz. Allah değer bilenleri sever. Allah'ın yasakladığı şey sadece, dininizden dolayı sizi öldürmeye kalkışanlara, sizi yaşadığınız yerden çıkaranlara ve çıkarılmanıza destek verenlere yakınlık göstermenizdir. Onlara yakınlık gösterenler yanlış yaparlar.” (Mümtahine 60/8-9)

Bu ayetlere göre yakınlık gösterilmesi yasaklanan yani fiilî müdahaleyi hak edenler din özgürlüğünü ve kişinin kendi toprağında yaşama özgürlüğünü engellemiş ve engellemeye destek vermişlerdir. Bu engellemeyi yapanların dinleri ise konu edilmemiş, bu kişilerle ilişkilerimizi belirlemede din şartı öne sürülmemiştir. Müslüman da olsalar bu tür eylemleri yapanlarla savaşılmaması gerekir.

b. Ezilenlerin Çağrısı

Kur'an'da fiilî savaşı gerektiren durumlardan bir diğeri ezilmiş ve güçleri ellerinden alınmış toplumların

varlığıdır. Bu kişilerin müslüman olmaları şartı yoktur. Ezilen insanların buldukları durumdan kurtulmaları için savaşmak Allah yolunda savaşmak olarak değerlendirilmektedir:

وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا

“Allah yolunda ve güçsüz bırakılmış çocuklar, erkekler ve kadınlar uğrunda savaşmamak için ne gerekçeniz olabilir? Onlar (ezilenler) ‘Rabbimiz! Halkı yanlışlar içinde olan bu şehirden bizi çıkar, bize katından bir lider (veli) gönder, bize katından bir yardımcı gönder.’ diye yalvarıp dururlar.” (Nisâ 4/75)

Hatta ayetin devamında müminlerin bu yolda savaşanlar oldukları dile getirilirken aksi tutum sergileyenler, yani bu kişileri ezenlerin yanında olanlar, “kâfirlik edenler” (ayetleri görmezden gelenler) ve “şeytanların dostları” olarak tanıtılmakta, bu kişilerle savaşma emri tekrarlanmaktadır:

الَّذِينَ آمَنُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ فَقَاتِلُوا أَوْلِيَاءَ الشَّيْطَانِ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا

“İnanıp güvenenler (müminler) Allah'ın yolunda savaşır, ayetleri görmezden gelenler (kafirler) ise o azgınların yolunda savaşır. Öyleyse siz, Şeytanın dostlarıyla savaşın, çünkü şeytanın hilesi zayıftır.” (Nisâ 4/76)

c. İhanet

Daha önce kendileri ile barış antlaşması yapılmış bir topluluğun antlaşmayı bozarak ihanet edeceklerinden kesin bir bilgiye dayalı olarak endişe etmek de Kur'an'da barışı askıya alan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu hususu ifade eden ayet şöyledir:

وَإِذَا تَخَافُ مِنْ قَوْمٍ خِيَانَةً فَانْبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَىٰ سَوَاءٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ

“Bir topluluğun hainlik yapacağından bilgiye dayalı olarak korkarsan yaptıklarına karşılık antlaşmayı bozduğunu kendilerine bildir. Allah hainleri sevmez.” (Enfâl 8/58)

d. Antlaşmayı Bozmak

Yapılan barış antlaşmasının bozulacağına dair emareler bile savaşı gerektiriyorsa antlaşmanın bozulması elbette savaş sebebi olarak görülecektir. Bu durum Kur'an'da ayrıca bildirilmiştir:

أَلَا تَقَاتِلُونَ قَوْمًا نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ وَهَمُّوا بِإِخْرَاجِ الرَّسُولِ وَهُمْ بَدَءُوكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ
أَتَخْشَوْنَهُمْ ۗ فَإِنَّ اللَّهَ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَوْهُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

“Antlarını bozan ve Elçi'yi yurdundan çıkarmaya kararlı olan bir toplulukla savaşmayacak mısınız? Hâlbuki sizden önce savaşı başlatan onlardır. Yoksa onlardan korkuyor musunuz? Eğer inanıp güvenmiş kimselerseniz bilin ki Allah, kendisinden korkmanıza daha layıktır.” (Tevbe 9/13)

Nitekim Medine'de Müslümanlarla aralarında sulh anlaşması bulunan Yahudilerden Kurayza oğulları, Hendek Savaşı'nda Müslümanlara ihanet ederek düşman safına geçmiş, Müslümanlar da onlarla savaşmaya başlamışlardı:

وَأَنْزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوهُمْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ صَيَاصِيهِمْ وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّغْبَ
فَرِيقًا تَجْتَلِوْنَ وَتَأْسُرُونَ فَرِيقًا

“Allah, kitap ehlinde, düşmana arka çıkanları da kalplerine korku salarak kalelerinden indirdi, onların kimini öldürüyor, kimini de esir alıyordunuz.” (Ahzab 33/26)

Ayette görüldüğü gibi güçlü kaleleri olması ve güçlü görünen düşmanın safına geçmiş olmaları Müslümanların bu ihaneti karşılıksız bırakmaları anlamına gelmemiş, onlarla savaşmaktan geri durmamışlardır. Böylece Allah kalplerine korku salmış ve o çok güçlü kalelerinden onları indirmişdir.

Görüldüğü üzere şartlar oluştuğu zaman savaş bir zerre hatta Allah'ın kesin bir emridir. Çünkü insanların dinlerinin gereğini uygulama ve buldukları yerde güvenle yaşama özgürlüklerinin ellerinden alınması kabul edilemeyeceği gibi tüm bunlara seyirci kalmak da kabul edilemez. Önemli olan, savaşın Allah yolunda yapılması, yani Allah'ın meşru saydığı gerekçeler oluşuktan sonra savaşılmasıdır.

Savaşa Hazırlık

Meşru sebepler gerçekleşip savaşmak kaçınılmaz olduğunda ölmek ya da hayatta kalmak arasındaki ince çizgiye en yakın olunan noktada insan, fıtratı gereği her önlemi alma, her fırsatı değerlendirme temayülü gösterir. Kendini savunmak ve karşısındakini etkisiz hale getirmek için Allah'ın ona sunduğu imkanları kullanır. Sertliğine ve yararlarına atıfta bulunulan demirin Allah tarafından indirildiğinin belirtildiği Hadid suresinin 25. ayeti bu yönüyle dikkat çekicidir. Nitekim Davud (a.s.) örneğinde savaşta korunmak için insana zırh yapımının öğretilmesinden de bahsedilir.³ Enfâl suresinin 60. ayeti savaş için hazırlık yapmanın Müslüman toplum için bir zorunluluk olduğunu göstermektedir. Ayet şöyledir:

وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ
وَالْآخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ ۗ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
يُؤَفِّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ

“Siz de onlara karşı gücünüzün yettiği kadar kuvvet ve atlı birlikler hazırlayın ki Allah'ın düşmanını, kendi düşmanınızı ve ayrıca sizin bilmeyip de Allah'ın bildiği öbür düşmanları korkutasınız. Allah yolunda ne harcarsanız size tam olarak ödenir. Haksızlığa uğratılmazsınız.” (Enfal 8/60).

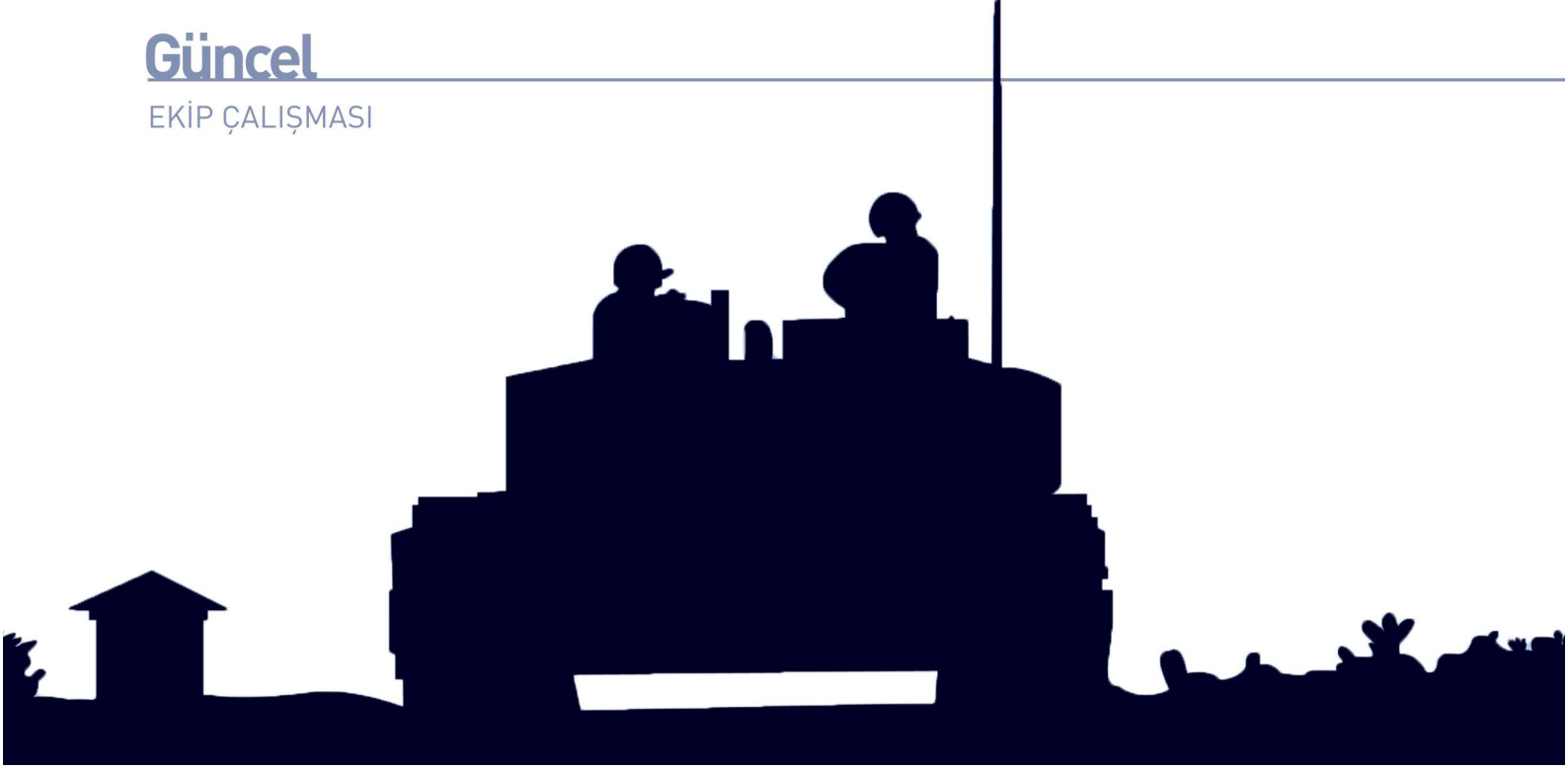
Sayısız kendilerinden çok olanları yenen topluluklara atıfta bulunmakla⁴ birlikte Kur'an savaş öncesi güç dengelerinin de önemine dikkat çekmiştir.⁵ Bu güç dengesinde avantajı elde tutmak için dahi askerî gücün sürekli geliştirilmesi ve yenilenmesi gerekir.

Öte yandan Kur'an'dan, şartlar oluştuğunda savaşın zorunluluk olduğu ve icrasının önemine dair kamuoyu oluşturmak gerektiğini de anlıyoruz. Nebimizin şahsında hepimize verilen şu emir, Müslüman toplumun, bazı durumlarda en güzel sonucun savaşla sağlandığına dair düşünce yapısına hazır olması gerektiğini göstermektedir:

3 Enbiyâ 21/80.

4 Bakara 2/249.

5 Enfâl 8/65-66.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ خِرْصِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ...

“Ey Nebi! Savaşın önemine dair müminlerde bilinç oluşturun...” (Enfâl 8/65)

Öte yandan, istihbarat toplamak, doğru yerde mevzilenmek, etkin planlamalar yapmak, makul ve kabul edilebilir ittifaklar kurmak, psikolojik yıpratma ve destek faaliyetlerinde bulunmak, gerekiyorsa harekate dair bilgilerin gizliliğine dikkat etmek gibi pek çok ön hazırlığın bir savaş için önemini, hem bunlara atıfta ulunan ayetlerden hem de Nebimizin örnek davranışlarından görmekteyiz.

Savaşta Yapılması ve Yapılmaması Gerekenler

Savaş meydanında askerlerin birliğinin sağlanması önem arz etmektedir. Kur'an'da **“Allah, kendi yolunda kurşunla kenetlenmiş bir yapı gibi kenetlenerek savaşanları sever.”**⁶ buyrulmaktadır.

Savaş meydanından kaçmamak, canını ortaya koymak gerekmektedir. İlgili ayet şöyledir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَلا تُولُوهُمُ الْأَدْبَارَ

“Ey inanıp güvenenler! Bir (askeri) nizam halinde iken kâfirlerle karşılaşınca sakın arkanızı dönüp kaçmayın.” (Enfal 8/15)

Meşru bir sebep olmaksızın savaş alanını terk edenlere yapılan tehdit çok büyüktür:

وَمَنْ يُؤَلِّمِهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ أَوْ مُتَحَرِّفًا إِلَى فِتْنَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ

“Her kim böyle bir günde, savaş için mevzi tutmak ya da bir birliğin yanında yer almak dışında bir sebeple arkasını dönerse Allah'ın gazabına uğrar. Onun varacağı yer cehennem olur. Ne kötü hale gelmektir o!” (Enfâl 8/16)

Savaş esnasında direnmek, savaşa dair Allah'ın emirlerini unutmayıp zihinde hep canlı tutmak gerekmektedir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُوا وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

“Ey inanıp güvenenler, bir birlikle karşı karşıya gelince direnin ve Allah'ı (savaş ve mücadele ile ilgili emirlerini) çokça hatırlayın ki başarıya ulaşasınız.” (Enfâl 8/45)

Çünkü savaşta ciddiyetsizlik ve şımarıklık acı sonuçlar doğurur. Huneyn Savaşıyla ilgili şu ayet bunun bir örneğidir:

لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُم مُّدْبِرِينَ

“Allah birçok yerde sizi zafere ulaştırdı, Huneyn gününde de öyle oldu. O gün sayıca çok olmanıza

6 Saf 61/4.

şaşırmıştınız ama bir işinize yaramamıştı. Onca genişliğine rağmen yeryüzü size dar gelmişti. Sonra da geri dönüp kaçıştınız.” (Tevbe 9/25)

Savaş esnasında savaşın gereği ne ise yapılması emredilmektedir. Bunun ne olduğunu şu ayetten öğreniyoruz:

فَإِنَّمَا تَنفَعُهُمْ فِي الْحَرْبِ فَشَرِدْ بِهَمِّ مَنِ خَلَقَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ

“Onları savaşta yakalarsan öyle dağıt ki arkalarındaki de dağılsınlar. Belki akıllarını başlarına alırlar.” (Enfal 8/57)

Bedir Savaşı öncesi indiğini düşündüğümüz Muhammed suresinin 4. ayeti de savaş meydanında savaşın gereğinin ne olduğunu açıklamaktadır. Ayetin mealı şöyledir:

فَإِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبَ الرِّقَابِ حَتَّىٰ إِذَا أَثْبَتْتُمُوهُمْ فَشُدُّوا الْوَتَانَ فِإِمَّا مَنًّا بَعْدُ وَإِمَّا فِدَاءً حَتَّىٰ تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا ذَٰلِكَ وَلَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَآتَتْصَرَّ مِنْهُمْ وَلَكِنْ لِيُنَبِّئُوَ بَعْضَكُمْ بِبَعْضٍ وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَنْ يُضِلَّ أَعْمَالَهُمْ

“Ayetleri görmezlikten gelenlerle (kafirlerle) savaşta karşılaşıncaya boyun köklerini vurun. Onları etkisiz hale getirince sıkı güvenlik çemberine alın. Sonra karşılıksız ya da fidye olarak serbest bırakın ki savaşın ağırlığı kalmasın. Allah'ın tercihi farklı olsaydı onların hakkından kendisi gelirdi. Böyle

olması, birinizi diğerinizle denemek içindir. Allah, kendi yolunda öldürülenlerin yaptıklarını karşılıksız bırakmaz.” (Muhammed 47/4)

Yukarıdaki ayetle örtüşen bir başka ayet şöyledir:

فَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّىٰ يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ

“Kendilerine Kitap verilmiş kimselerden Allah'a ve ahiret gününe inanıp güvenmeyen, Allah'ın yani onun kitabının haram saydığına haram saymayan ve bu doğru dini din edinmeyen kimselerle, küçük düşüp o cezayı⁷ elleriyle verecek hale gelinceye kadar savaşın.” (Tevbe 9/29)

Savaşta küçük düşüp o cezayı elleriyle verecek hale gelmeleri, esir olmalarıdır. Ödeyecekleri ceza da karşılıksız serbest bırakılmayanların ödeyecekleri fidyedir. Şu ayetten de Benî Kurayza yahudilerine karşı yürütülen savaşta Müslümanların savaş esnasında savaşın gereğini yaptıklarını, düşmanı etkisiz hale getirince de esir aldıklarını anlıyoruz.

7 “O ceza” şeklinde dilimize çevrilen “el-cizye (الجزية)” kelimesi gelenekte “İslâm devletindeki gayri müslim tebaanın erkeklerinden alınan baş vergisi” olarak bilinir. Ancak ayette geçen cizye kelimesi, Muhammed suresinin 4. ayetinde anlatılan savaş meydanında alınan esirlere uygulanması gereken ceza anlamındadır. Konuyla ilgili bir çalışma için bkz. Jamal Najim, “Kur’ân-ı Kerim’de Cizye Kavramı”, tercüme: Taha Bayındır, *Kitap ve Hikmet*, 2018, Sayı 20, s.32-39.

وَأَنْزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوهُمْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ صَيَاصِبِهِمْ وَقَدَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّغْبَ
فَرِيقًا تَحْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا

“Allah, kitap ehlinden, düşmana arka çıkanları da kalplerine korku salarak kalelerinden indirdi, onların kimini öldürüyor, kimini de esir alıyordu-nuz.” (Ahzâb 33/26)

Bunlar dikkate alınmadan esir alma aşamasına geçilirse savaş meydanında büyük acılar yaşanır, savaşla amaçlanan hedeflerde sapmalar olur. Bedir savaşında yapılan hataların bedeli ağır olmuştu. Müslümanlar henüz zamanı gelmeden esir almaya kalkmaları sebebiyle Bedir savaşında büyük tehlike atlatmış, bu hata sebebiyle Mekke'nin fethi gecikmişti.

مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَسْرَى حَتَّى يُثْخِنَ فِي الْأَرْضِ ۚ تُرِيدُونَ عَرَصَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ ۗ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

“Savaş alanında düşmanı etkisiz hale getirinceye kadar hiçbir nebinin esir alma hakkı yoktur. Siz, dünya malını (hemen elde edeceğinizi) istiyorsunuz. Allah ise Ahireti (sonrasını) istiyor. Üstün olan ve doğru kararlar veren Allah'tır.” (Enfâl 8/ 67)

Benzer bir hata Uhud Savaşı'nda da yapıncı Müslümanlar iki ateş ortasında kalarak büyük bir acı yaşamışlardı.

Öte yandan savaş esnasında her türlü güvenlik tedbirini almak gerekmektedir. Nisâ suresinin 102. ayetinde, savaş esnasında önlem almanın önemi nazım örneği üzerinden gösterilmektedir.

Savaş ortamında her türlü kara propaganda ile karşılaşılabilmesi için bunlara hazırlıklı olunmalı ve gerekli önlemler alınmalıdır.⁸ Rivayete göre Muhammed (a.s.), Beni Mustalik dönüşü, ordu içindeki münafıkların propagandalarına fırsat vermemek için ordunun dinlenmesine izin vermeden sürekli hareket halinde kalmıştır.

Toparlayacak olursak savaş meydanında yapılması gereken her şeyi yapmadan ve düşmanı savaş meydanında etkisiz hale getirmeden esir almak kati ola-

rak yasaklanmış, bu ilke ihlal edildiği için Bedir Savaşı sonrası ağır bir uyarı gelmiştir.

Savaşlarda Allah'ın Yardımı

Kur'an'da belirlenen haklı sebeplerle ve Allah rızasını hedefleyerek savaşa giren Müslümanlara Cenâb-ı Hakk'ın yardım sözü vardır. O şöyle buyurmuştur:

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ

“Elçilerimize ve inanıp güvenenlere hem dünya hayatında hem de şahitlerin getirileceği günde elbette yardım edeceğiz.” (Mü'min, 40/51)

Cenâb-ı Hakk'ın bu yardımı sadece Ümmet-i Muhammed için değil, geçmiş tüm ümmetler için de geçerlidir. İlgili ayetler şöyledir:

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَى قَوْمِهِمْ فَجَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَأَنْتَقَمْنَا مِنَ الَّذِينَ أَجْرُهُمْ ۗ وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ

“Senden önce elçileri kendi kavimlerine gönderdik; onlara, açık belgelerle geldiler. Sonra suça batanlara hak ettikleri cezayı verdik. İnanıp güvenenlere yardım boynumuza borçtur.” (Rûm, 30/47)

وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

“Elçilik yapan kullarımıza sürekli söylediğimiz şu söz vardır:

إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ

“Siz kesinlikle yardım göreceksiniz.”⁹

وَإِنَّ جُنَدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ

“Bizim askerlerimiz, kesinlikle galip geleceklerdir.” (Sâffât, 37/171-173)

Cenâb-ı Hakk'ın bu ayetlerde söz verdiği yardım, savaş için gerekli olan tüm hazırlıkların yapılmasından sonradır. Karşı tarafa haksız sebeplerle savaş açarak ve başarılı olabilmek için gerekli hazırlıkları hiç yapmadan veya eksik yaparak sadece “Biz müminiz,

8 Nisâ 4/83; Âl-i İmrân 3/173.

9 Ayete Arapçadaki “iltifat” sanatı gözetilerek meal verilmiştir.

dolayısıyla Allah bize yardım edecek!" şeklindeki bir beklenti ise tamamen boştur, anlamsızdır.

“

Savaş için gereken tüm hazırlıklar yapıldıktan sonra Allah'ın yardımı da gelince artık hiçbir ordu müminlere galip gelemez. Bu, Allah'ın kesin bir müjdesidir. Müminlerin Allah'ın tüm hükümlerinde olduğu gibi buna da yürekten inanmaları ve bu bilinçle Allah yolunda savaşmaları gerekir.

”

Bu husus Kur'an'da şöyle ifade edilmiştir:

إِنَّ يَنْصُرْكُمْ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ وَإِنْ يَخْذُلْكُمْ فَمَنْ ذَا الَّذِي يَنْصُرْكُمْ مِنْ بَعْدِهِ وَعَلَى اللَّهِ فَأَيَّتَوكُلِ الْمُؤْمِنُونَ

“Allah yardım ederse sizi hiç kimse yenemez. Fakat yüzüstü bırakırsa size kim yardım edebilir! (O yüzden) Müminler, yalnız Allah'a güvenip dayansınlar.” (Âl-i İmrân, 3/160)

Evet, Allah Teâlâ yardım ettikten sonra sayıca az olsalar da müminlerin ordusunu hiç kimse yenemez. Bu durum eski ümmetlerde de böyleydi, kıyamete kadar da böyle olmaya devam edecektir.

Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın savaşlarda müminlere nasıl yardım ettiği örneklerle anlatılmıştır. Bunlardan bir tanesi Bedir Savaşı örneğidir. Bu savaşta müminler bir ara oldukça zor duruma düşmüşler; ama savaş kurallarını ihlal etmedikleri için Allah Teâlâ onların Mekke müşrikleri karşısında galip gelmelerini sağlamıştır. Konuyla ilgili ayetler şöyledir:

وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنْتُمْ أَذِلَّةٌ فَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

“Siz güvenlik zaafına düşmüşken Allah, Bedir'de yardımıyla sizi zafere ulaştırdı. Öyleyse Allah'tan çekinerek kendinizi koruyun ki O'na karşı görevinizi yerine getiresiniz.

إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ أَلَنْ يَكْفِيَكُمْ أَنْ يُمِدَّكُمْ رَبُّكُمْ بِثَلَاثَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُنَزَّلِينَ

(Resûlüm!) O gün müminlere şöyle diyordun: ‘Allah'ın inen üç bin melekle yardım etmesi size yetmez mi?’

بَلَىٰ إِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُمْ مِنْ فُورِهِمْ هَذَا يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ

Yeter tabii. Ama koruma tedbirlerinizi alarak sabırlı davranırsanız onlar da bu hırsıyla üzerinize gelirlere Rabbiniz size, arkanızdan ayrılmayan beş bin melek destek verecektir.

وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُمْ بِهِ ۗ وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ

Allah bu desteği, sadece bir zafer müjdesi olsun ve kalpleriniz yatışsın diye verir. Yoksa zafer, yalnızca Allah katındandır. O üstündür, doğru kararlar verir.

لِيَقْطَعَ طَرَفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَوْ يَكْتَسِبَهُمْ فَيَقْتَلِبُوا خَائِبِينَ

Bu desteği, (aynı zamanda) kâfirlerin bir bölümünü koparıp atmak, perişan etmek veya kaybetmiş olarak geri dönmeleri için verir.” (Âl-i İmrân, 3/123-127)

إِذْ تَسْتَعْجِلُونَ رَبَّكُمْ فَاَسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِالْفِ مِنْ الْمَلَائِكَةِ مُرَدِّينَ

“O gün Rabbinizden yardım istiyordunuz. O da “Bir-biri ardınca bin melek¹⁰ ile size destek veriyorum” diye cevap vermişti.

وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ وَلِتَطْمَئِنَّ بِهِ قُلُوبُكُمْ ۗ وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ۗ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

Allah bunu size, sırf bir müjde olsun ve kalpleriniz yatışsın diye yapmıştı. Yoksa zafer, sadece Allah katındandır. Allah güçlüdür, doğru kararlar verir.

إِذْ يَغِيثُكُمُ النَّعَاسَ مِنْهُ أَمْنَةٌ مِنْهُ وَيُنزِلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لِيُطَهِّرَكُمْ بِهِ وَيُذْهِبَ عَنْكُمْ رِجْسَ الشَّيْطَانِ وَلِيَرْبِطَ عَلَىٰ قُلُوبِكُمْ وَيَتَّبِعَ بِهِ الْأَقْدَامَ

O gün güven içinde sizi uykuya daldırmış, sizi arındırmak, sizden şeytanın pisliğini gidermek, kalple-

10 Âl-i İmrân sûresi 124. ayette Bedir Savaşında üç bin melek yardım edildiği bildirildiğine göre “Bir-biri ardınca bin melek” ifadesi ile önce bin, sonra tekrar bin ve daha sonra yine bin olmak üzere toplam üç bin meleğin müminlere yardım için gönderildiği anlaşılacaktır.

rinizi birbirine bağlamak ve ayaklarınızı yere sağlam bastırmak için üzerinize gökten yağmur yağdırmıştı.”

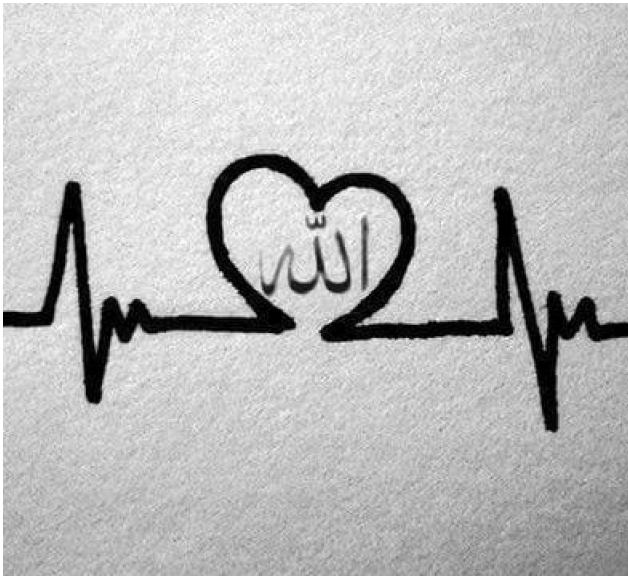
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا

“Müminler, Allah’ın size olan nimetini düşünün; hani üzerinize ordular (melekler topluluğu) gelmişti. Biz de onların üzerine rüzgar ve göremediğiniz ordular göndermiştik. Allah, sizin ne yaptığınızı görüyordu.” (Ahzâb, 33/9)

İlahi yardım gelen savaşlardan biri de Huneyn’di. Bu savaşta müminler sayıca çok olmalarına güvenmiş ve gevşeklik göstermişler; bu da bir müddet sıkıntıya düşüp geri çekilmek zorunda kalmalarına yol açmıştı. Allah’ın yardımı gelince başarı da gelmişti. İlgili ayetler şöyledir:

لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعَجَبْتَكُمْ كَثُرَتْكُمُ فَلَئِمَّ ثَغْنُ عُنُقِكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُم مُّدْبِرِينَ

“Allah birçok yerde sizi zafere ulaştırdı. Huneyn gününde de öyle oldu. O gün sayıca çok olmanıza şaşırıştınız; ama bir işinize yaramamıştı. Onca genişliğine rağmen yeryüzü size dar gelmişti. Sonra da geri dönüp kaçıştınız.”

ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَنْزَلَ جُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَعَدَّ بَ الْأَذِينَ كَفَرُوا وَذَلِكَ جِزَاءَ الْكَافِرِينَ

“Derken Allah, elçisine ve inanıp güvenenlere özgüven vermiş, görmediğiniz ordular (melekler topluluğu) indirmiş ve o kafirleri cezalandırmıştı. Kafirlerin payına düşen işte budur.” (Tevbe, 9/25-26)

Savaşın Sonuçları

Savaşta şehit düşenler için yapılan şu ilahi müjde, savaşta yakınlarını kaybedenler için eşsiz bir taziyenin yanısıra ileride gerçekleşebilecek olası savaşlar için de geride kalanlar adına çok değerli bir teşvik anlamı taşır:

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ . فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ . يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةِ مِنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُؤْمِنِينَ

“Sakin Allah yolunda öldürülenleri ölü sanma! Onlar, diridirler; Rableri katında kendilerine rızık da verilir. Allah’ın kendi lutfundan verdikleriyle mutlu olurlar. Arkalarında bıraktıklarından henüz aralarına katılmamış olanlara da “İçlerinde ne korku olacak ne de üzülecekler.” diye müjde vermek isterler. Allah’ın nimetini ve ikramını, bir de Allah’ın müminlerin ödülünü eksiltmeyeceğini müjdelemek isterler.” (Â-i İmrân 3/169-171)

Devam eden ayette gazilere yönelik de şu övgü vardır:

الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَالرُّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا أَجْرٌ عَظِيمٌ

“Savaşta yara aldıktan sonra, Allah’ın ve Elçisinin çağrısına koşanlar; onların içinden güzel davranan ve Allah’tan çekinerek korunanlar, büyük bir ödül alacaklardır.” (Â-i İmrân 3/172)

Savaşın neticesi galibiyet olabileceği gibi mağlubiyet de olabilir. Mağlup olma durumunda bunun sebeple-

rine dair soğukkanlılıkla yapılması gereken özeleştirme, mağlubiyetten dahi kazanım elde edebilmeyi mümkün kılar. Nitekim Bedir ve Uhut savaşlarının akabinde inen ayetler, savaş esnasında yapılan hataları ortaya koymuş, böylelikle ileride benzer şeylerin yapılmaması sağlanarak yanlışlar bir nevi kazanıma evrilmiştir. Tevbe suresinin 122. ayeti gereği toplumun çeşitli kesimlerinden savaşa katılanlar da döndüklerinde gözlemlerini rapor ederek toplumun savaştan elde edeceği kazanımlara katkı sağladılar.

Savaşta ele geçirilen esirlere yapılacak muamele ile ilgili Muhammed suresinin 4. ayeti, esirlerin karşılıksız salıverilmeleri yahut bir bedel karşılığı hürriyetlerinin iadesi dışında müslüman yöneticilere hiçbir tercih hakkı vermemektedir. Bu, Müslümanlara esir düşen insanlar için yaşam garantisi anlamına gelir. Dahası Kur'an, esirlerin Müslüman ailelerinin yanında misafir konumunda olduklarını belirtir.¹¹ Böylelikle, Müslümanların arasında geçici süreyle misafir olarak bulunan esirler, Allah'ın diniyle tanışma fırsatı yakalamış olurken Müslümanlar da misafirperverlikleriyle fiili tebliğin en şık örneklerini ortaya koyma fırsatı yakalamış olurlar. Öte yandan Müslüman bir toplumda esir statüsüyle misafir edilenler, dilerlerse evlenmek dahil tüm medeni haklarını kullanabilirler. Fidyelerini toparlamakta zorluk çekenler, zekat fonu ve bazı keffaret kalemleri vesilesiyle maddi olarak desteklenirler. Söz konusu muameleleri tecrübe eden bu esirler, toplumlarına döndüklerinde Allah'ın dininin gönüllü elçileri olurlar.

Savaşta elde edilen ganimetin paylaşımı da savaş sonrası icra edilecek görevlerden biridir. Ganimetten, savaşa katılmamış insanlar başta olmak üzere toplumun da hissedar yapılmasıyla, savaşın sunduğu maddi kazanımların toplumun her kesimine ulaşması sağlanmıştır. İlgili ayet şöyledir:

وَاعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ
وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ إِنْ كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ
الَّتَقَىٰ الْجَمْعَانِ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

“Eğer Allah'a inanıp güveniyor, doğru ile yanlışın ayrıldığı o gün, yani o iki ordunun çarpıştığı gün, kulumuza indirdiğimize de inanıyorsanız, bilin ki aldığınız her ganimetin beşte biri Allah'ın, elçisinin, elçinin en yakınlarının, yetimlerin, çaresizlerin ve yolcunundur. Allah, her şeye bir ölçü koyar.” (Enfâl 8/41)

“

Sonuç

İnsan tabiatına hoş gelmesede de savaş hayatın bir parçasıdır. Allah, hayatın her anına müdahale ettiği için savaşa dair de evrensel ilkeler belirlemiştir. Savaşın evrensel ilkeleri başlığını verdiğimiz bu çalışmada Kur'an'dan hareketle konu genel çerçevede ele alınmıştır. Bu mütevazî çalışma bile ortaya çıkarmıştır ki söz konusu ilkelere göre hareket eden mü'minler eliyle savaş bile insanlığa katma değer sağlayan bir yapıya dönüşmüştür. Bu çalışmada, konuyu derinlemesine incelemek isteyenler için bir omurga teşekkül etmiştir. Siyasetçiler, toplum mühendisleri, stratejistler ve savaş uzmanları başta olmak üzere toplumun her kesiminden oluşan ekipler, bu çalışmada atıfta bulunulan ayetleri okuyup, konuyla ilgili hikmetlere ulaşmalı ve insanlığa hizmet etmelidirler.

”

11 Bkz. İnsan 76/8.